

БУГУНГИ КУНДА ДИЗАЙН ЙЎНАЛИШИДА САНОАТДА ҚАЛАМТАСВИР ФАНИНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

Ғойибов Б.Б.

ТошДТУ “Саноат дизайни” кафедраси доцент в.б.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7588013>

Аннотация: Мақолада, бугунги кундаги дизайн йўналишида саноатда қаламтасвир фанининг ўрни ва аҳамияти ҳақида ёзилади.

Калит сўзлар: қаламтасвир, саноат, дизайнер, иқтисодиёт, маданият, санъат

Давлатимиз раҳбари президент Ш.М.Мирзиёев бошчилигида 2019 йил 19 мартда ўтказилган видеоселектор йиғилишида ёшларимизга бўлган эътиборни янада кучайтириш, уларни маданият, санъат, жисмоний тарбия ва спортга кенг жалб этиш, ёшларда ахборот технологияларидан фойдаланиш кўникмаларини шакллантириш, юртимиз ёшлари ўртасида китобхонликни тарғиб қилиш, хотин-қизлар бандлигини ошириш масалаларига урғу берилди. Турли зиддиятлар кучайиб бораётган бугунги дунё манзараларида ёшларимизнинг маънавий иммунитетини кучайтириш, бугунги даврида уларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш ҳар қачонгидан ҳам долзарброқ эканини замоннинг ўзи кўрсатиб турибди. Шу боис президентимиз томонидан илгари сурилган 5 та муҳим ташаббуснинг биринчи ташаббуси яъни ёшларнинг мусиқа, рассомлик, адабиёт, театр ва санъатнинг бошқа турларига қизиқишларини оширишга, истеъдодини юзага чиқаришга хизмат қилади ва бугунги кунга келиб “санъат” билан боғлиқ таълим йуналишларида муҳим аҳамият касб этади. Дунё ҳамжамияти, олий таълимни глобаллашувига Германия, Италия, Россия, Беларусия, Япония, Жанубий Корея, Хитой каби мамлакатлар билан ҳамкорлик дастурлари орқали кўмаклашмоқда. Янги ҳамкорлик уюшмалар, кўшма дастурлар, маърузалар, монографиялар ва бошқаларни таълим тизимининг интернационаллашувига аҳамиятига мисол сифатида кўрсатиш мумкин. Таълимнинг интернационаллашувига сабаб бўлаётган ўзаро ҳамкорлик фаолиятини кўрсата оладиган мутахассисларни тайёрлаш ҳар қачонгидан ҳам долзарб бўлмоқда.

Саноат ишлаб чиқариш соҳасида олий маълумотли кадрлар тайёрлаш сифатини замон талаблари даражасига кўтариш, янги техника ва технологияларни яратиш, уларни ишлаб чиқаришга жорий этиш ва улардан унумли фойдаланиш қобилиятига эга бўлган дизайнер кадрларни тайёрлаш, техника таълимини ишлаб чиқариш ва илм-фан билан интеграциясини янада кучайтириш, мазкур кадрларни тайёрлашда ҳар бир

минтақа худудида фаолият кўрсатаётган ишлаб чиқариш корхоналарининг истиқболлий ривожланишини назарда тутган ҳолда режалаштириш ва амалга ошириш, бугунги кунда олий техника таълимини такомиллаштиришда муҳим масалалардан бири бўлиб қолмоқда.

Республикамизда саноат ишлаб чиқариш соҳалари жадал суръатда ривожланмоқда, юқори ишлаб чиқариш технологиялари асосида замонавий ишлаб чиқариш корхонлари фаолият юритмоқда. Янги саноат турлари транспорт воситалари, маиший техника, мебель, енгил саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилмоқда. Замон талабига мос саноат маҳсулотлари намуналари дизайнини яратиш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш бўйича юқори малакага эга бўлган дизайнерларни тайёрлаш ўқитиш давр талабидир.

Қаламтасвир фани тасвирий санъат ва дизайн соҳасининг энг муҳим фанлардан бўлиб оддий геометрик шаклдан инсон қоматини тасвирлашга бўлган ўқув жараёнини ўз ичига олади. Тасвирий санъатнинг барча турлари - рангтасвир, графика, ҳайкалтарошлик, амалий санъат, дизайн йўналишлари бўйича таълим олаётган талабалар бир хил ўқув режа асосида ўқитиладилар. Фан бўйича қўйиладиган талаблар деярли бир хил.

Етакчи хорижий Олий таълим муассасалари тажрибаси аксинча соҳасига қараб қаламтасвир фанини ўқитишда янгича ёндашишни замонавий таълим технология асосида қайта ишлаб амалда жорий этишни талаб этмоқда. Саноатда қаламтасвир фани собиқ Шўро даврида ҳам қисман ўқитилган, бўлғуси инженер муҳандислар учун мўлжалланган бўлиб, асосан чизмачилик фани талаблари асосида тузилган ва ижодий фантазия ва қаламтасвир фани талабларидан йироқ ҳолда тузилган дарсликдан иборат эди.

Тасвирий санъатнинг асосий қонунларидан бўлган перспектива фазовий қисқаришни чуқур ўзлаштириш ва уни амалда қўллаш учун дастлабки амалий машғулотларда оддий геометрик жисмлар ёки уй-рўзғор буюмлари, уй жихозлари, стол, стул ва шкафларни тасвирлашда кейинчалик босқичма-босқич топшириқларни мураккаблашган маиший техникалар, транспорт воситаларини перспектива асосида қуриш малакасини шакллантириш муҳим рол эгаллайди. Саноатда қаламтасвир фанини ўқитишда яна бир муҳим жихат, соҳа бўйича ўқитиладиган турдош фанлар билан қўшиб ўқитиш фанни ўзлаштиришда муҳим ўрин тутди. Лойихалаш, хажмли композиция, эргономика, бионика фанлари бевосита қаламтасвир фанининг ўқитишда берилган топшириқларни турдош фанлардаги ва

топшириқлар билан боғлиқ равишда ўқув дастурини тузиш ва дарсга жорий этиш фанни ўзлаштиришда катта рол ўйнайди.

Саноатда қаламтасвир фанини ўқитишда ашёлар тузилиши ва структурасини билиши ва дастлаб графитли қаламлар (қаттиқ ва юмшоқ) ретуш, кўмир қалам, соус, сангина фломастер, маркер, туш билан ишлаш малакасини ўзлаштириш соҳа бўйича муҳим аҳамиятга эга. Саноатда қаламтасвир фанини замонавий технология асосида янги дастурини тузиш ва фаннинг тубдан ислоҳ қилишни давр тақозо этмоқда. Қуйидаги малакавий талаблар асосида ишчи ўқув режа ва ишчи дастурини ишлаб чиқиш ва ўқув жараёнида жорий этиш мақсадга мувофиқ:

Тасвирланаётган жисм ва объектларни конструктив тузилишини фазовий қисқариш қонунлари асосида таҳлил қилиш;

Қоғозда тасвирланаётган жисм ва объектларни тўғри жойлаштириш;

Қуришда буюмва объектларнинг кўринмайдиган томонларини ҳам кўрсатган холда конструктив қуриш;

Перспектива - фазовий қисқариш қонунларини амалда қўллаш;

Геометрик жисмлардан композиция тузиш;

Замонавий саноат маҳсулотлари (уй маиший жихозлари, мебел, транспорт воситалари)ни янги моделлар эскизини яратиш;

Бионика ва эргономика фанлари асосида компьютер графикасида турли скетчлар ярата олиш;

Рангларни хусусиятларини билиш, турли ашёлар ишлаш билан малакасини шакллантириш;

Статик ва динамик композициялар тузиш;

Объектлар фактураси ва текстурасини чуқур таҳлил қилиш ва амалда қўллаш;

Техникавий ижодни шакллантириш;

Хорижий етакчи ОТМлар, соҳага оид янгиликлар ва ютуқлари билан мунтазам равишда танишиб бориш;

Дизайн соҳаси тараққиётининг ривожланиш махсули бўлиб, кундалик турмуш ва ишлаб чиқаришнинг барча соҳалари турларига: меъморчилик, интерьер, ландшафт, либос, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг тармоқлари, реклама ва машинасозлик ва транспорт воситалари каби барча соҳаларни қамраб, янги (эксклюзив) қулай (комфорт) ишланмалар намуналарини яратишда муҳим омил ҳисобланади ва соҳа бўйича

ўқитилаётган: Лойихалаш, бадий конструкциялаш, макетлаш, эргономика, бионика ва хайкалтарошлик, рангтасвир фанлари билан боғлаб ўқитиш ва соҳа бўйича олган билим ва кўникмаларини янада мустахкамлашга, босқичма-босқич малакаларини мукаммаллаштириб ижодий тафаккурларини янада ривожланишига муҳим рол ўйнайди.

Саноатда қаламтасвир фанидан ишчи ўқув дастури, ишчи ўқув режаларини тузишда турдош фанлардаги кўрсатилган вазифаларни ва лойихаланаётган буюмларни намуналарини қўллашни, мустақил иш вазифа ва топшириқларида янги махсулотлар эскизларини яратиш, бадий конструктив тузилиш, яхлит шакл ва композицион ечими, эргономик ва бионик қонун-қоидаларини амалда қўллаш, фазовийликни хис қилиш, ғояни тез амалда бажариш кўникмасини шакллантириш учун турдош фанлар талабларини умумлаштириб ўқитиш лозим. Ўқув дастурларини мувофиқлаштириб тузиш ва оддийликдан мураккаблашган топшириқ дасутрларини ишлаб чиқиш ва амалиётда қўллаш ўқув жараёнидан олган билимларини мустахкамлашга тез фикрлаш ва ғояни тез ифодалаш кўникмасини шакллантиради.

Соҳа бўйича ўқув аудиторияларининг замонавий талаблар асосида моддий техник базасини яратиш ва янги ўқув дастурлар асосида таълим тизимига жорий этиш, бўлғуси дизайнерларнинг соҳа бўйича билим ва малака кўникмаларини шакллантириш, ижобий натижа бериб юртимиз иқтисодиёти ва саноати ривожини учун малакали дизайнерлар тайёрлаш учун муҳим аҳамиятга эга.

References:

1. Soibov T.Z. Dizayn O'quv qo'llanma T. 2003y
2. Boymetov B. Qalamtasvir. OTV nashriyoti.T. 2006y
3. Ilhomov I.S. Qalamtasvir va rang tasvir. O'quvqo'llanma. T.2021y
4. <https://kun.uz/news/2019/03/20/>